

Éjszakai utazás

Gelman-bemutató a Kiszínházban

A szegedi színpadon Gelman vonata. Egyszerű és közhelyeszerű lenne jelképnek, csupán a szocializmus vonatának fölfogni a színpadképet, bár ez sem volna véletlen, indokolatlan. De inkább annak a művészi fejlődésnek következménye, melynek során Gelman az Egy ülés jegyzőkönyvének sokszereplős, több szálú világából eljutott egy koncentráltabb színpadi közegbe, a publicisztikus vitadramától egy jó értelemben teatralizáltabb drámai szöveghez. S ehhez jó terepet talált egy, az éjszakában száguldó expresszvonat fülkéiben. A vasúti kocsi szűkösége, fülkéinek zártasága, világra tekintő ablakai, kisebb-nagyobb kényelmetlenségei, váratlan helyzetei süríteni képesek mindennapjaink apróbb-nagyobb stresszhatásait. *Vale-rij Leventálnak*, a Moszkvai Nagyszínház tervezőjének díszletvonata *Varga Mátyás* megvalósításában nagyszerű keretet teremt a játékhöz: a mozgatható ajtók-falak révén jól bonyolítható a cselekmény, megteremthető a ritmus, a mozgalmasság, jól funkcionál a színpad, a szűkösében és kényelmetlenségében is hasznára van az írói mondanivalónak. A színészeket ugyan még zavarná a nagy koncentrációt kívánó, mindig mozgó-változó csiki-csuki díszlet, de néhány előadás után kellő rutinnal ezek a bizonytalanságok kiküszöbölhetők. Ez a vonat, illetve a vasút, s különösen annak hivatalos közegeinek „egy ágy, egy utas” áldemokráciája, kis konfliktusai, a bürokrácia és a humánus összefeszülése előlegezi egy szélesebb társadalmi tabló írói mikroszkópon át kinagyított, ellentmondásokkal terhes látteleit.

Miről is van szó Gelman drámájában? Egy kenyérgyár átvételére kirendelt bizottság a sok hiányosság miatt nem írja alá a jegyzőkönyvet. Dolguk végeztével hazafelé tartanak, s a mellettük levő fülkében az építkezés fődiszpcseré, annak felesége és az osztályvezető utazik. Azzal a nem titolt céllal, hogy a vonaton minden eszközt felhasználva, alá kell írni a jegyzőkönyvet! Vagy mégsem? Mielőtt valaki is azt hinné, hogy a rossz emlékű termelési drámák reneszánszának lehetünk tanúi, sietek leszögezni, nem elsősorban a kenyérgyár átvételének ügyéről szól Gelman. Sokkalta inkább mindennapjaink ellentmondásairól, az érdekek és ellenérdekek bújtatót küzdeleméről, társadalmi koordinátarendszerünk feszültségeinek okairól, a hatalom tisztaságáról és torzulásáról, a közösség és az egyén konfliktusairól, s a kettő közé ékelődő „szocialista maf-fiákról”, az embernek önmaga megvalósításáért folytatott törekvéseiről és zsákutcáiról, szóval mindarról, amit „mi, alulírottak” naponta átélünk, elszenvetünk, amikben gyötörődünk, amik fölboljálják idegeinket, ellopják álmainkat.

Gelman darabjának politikai élestéte van. A fejlett szocializmus bonyolult gazdasági-társadalmi viszonyai között keresi és mutatja föl azokat az indítékokat, gerincroppantó és derékhaljító érdekellentéteket, azokat az összefonódásokat, amelyek gáncsot vetnek fejlődésünknek, melyek csapdát állítanak közösségi és egyéni boldogulásunknak, melyeknek fékhatásait egyre nehezebb leküzdenünk. Gelman közéleti felelősséggel, önkínzó nyíltsággal, kiméletlen kritikával él és magas művészi fűtöttséggel szegezi nekünk felkiáltójel érvényű kérdéseit: egyetlen igazság van,

A hálókocsi fülkéjében: Menszátor Magdolna, Kátay Endre, Vass Gábor, Barta Mária, Kovács János

vagy mindenkinek van saját igazsága?; minden döntésnél figyelembe kell-e venni a régi érdemeket és a holnap dicőségét, valakinek a valakiét és a valamit valamiért fölvetését?; miért élnek vissza elveinkkel, miért manipulálnak vele?; igaz-e, hogy vezető és rendes ember nem lehet egyszemélyben?; odaadó, hű emberek nélkül ki- lövőpálya-e a vezetői szék, szövetségesek kellenek, vagy talpnyalók?; a vándorzászlók mögött, elrohasztott bársonyszékben csak fölfelé lehet bukni?...

Az igazi főszereplők meg sem jelennek a színpadon. Háttérből, magasabb beosztások arc nélküli, hatalmi pozíciójából mozgatók előretolt marionettfiguráikat, forróstíjait föl az egymásnak feszülő indulatokat. Egyikük, Grizsiljuk, az építkezés vezetőjéből lett trösztigazgató, aki Ivan Ivanovics területi elnökhelyettes bűnös szövetségével akarja erkölcsileg megsemmisíteni utódját, a „falusi építéset megszallítottját”, a munkájának élő, talpig tisztességes Jegorovot. A szereplők valamennyien a hozzájuk fűződő kapcsolataikban vallanak színt. Jellemük az indítás vigjátéki szerepjátásától a leleplezés-lelepleződés pengélevágásán át teljesedik ki az élvezetben való részvétel pillanatáig. Akkor derül ki, hogy az elveikhez végsőig következetes Gyevatov és a fiatal, eszményeiért makacsul kitartó, s azt mindenáron igazolni igyekvő, még kialakulatlanborzas Lonya Singyin mellett, mindenkinek van vaj a fején. Alla, Lonya felesége, nagyobb lakásra, telefonra vágyik, elege van férje „amatőr lelkesedéséből”, vágyainak teljesítéséért erkölcsi botlásra is hajlandó. A hűvös professzornőről, Nujkináról kiderül, hogy eleganciája mögé rejtette elvesztegethetőségét; az italo- zó, felszínes vagány, Szemjonov róka ravaszsággal szimatolja, mérlegeli, kitől mit remélhet; Maliszov pedig simulékonyaságával lavíroz, tudja, kinél van törleszténialója. De ha van két tisztességes és gerinces ember a darabban, mi kudarcuk oka? Miért nem talál egymásra Lonya makacs kitartása, ösztönösen tiszta lelkesedése és Gyevatov kérielhetetlen elvűsége? Miért nem tudnak összefogni a fölsimert összefonódások ellen az igazság kiderítéséért? Hiszen egy sínen vannak. Igaz, más-más fülkében...

Léner Péter kellően nem méltányolható érdeme, hogy szokatlan gyorsasággal váltotta a darab műsorra tűzését, s nagyszerűen illesztette be abba a bátran politizáló vonulatba, melyet az utóbbi időben Maróti Lajos Közéletrajza, vagy legutóbb Csurka István Házmastersi-

ratója jelez. Léner Élbért János, a fordító nagyszerű közreműködésével sajátos viszonyainkhoz idomította a darabot. Rendezésében jelentős teret engedett az első rész vigjátéki helyzeteinek, fölérősítette a darab humorát, így aztán még erőteljesebben kettévált a lelepleződés előtti és utáni szituáció. A szerepjátás oldottabb, a klasszikus bohózat felé közelítő játéktípusa így árnyékot vetett a második rész gondolati gazdagságára, fűtött vitáira. Ha nem is oltotta ki, de halványította a hűsba vágó erejét. Ez nyilván tudatos rendezői fogás, s talán ennek a következménye a címváltoztatás is. Nekem személy szerint az eredeti, a Mi, alulírottak cím szimpatikusabb, közelebb áll Gelman közéletiségéhez, publicisztikus hevületéhez, s már a cím olvas-takor kénytelenek vagyunk bekapcsolódni áramkörébe. Az Éjszakai utazás viszont romantikusabb hangvételű, áttéleesebb.

A fiatal fődiszpcser szerepében a színház új tagja, Vass Gábor mutatkozott be a szegedi közönségnek. Debütálása vegyes benyomást keltett. Szerepfőmálása nem elég árnyalt, túl zárt, darabos, sokszor indokolatlanul harsogó. Olyankor is kiabál, amikor meggyőzőnie kéne, s ebben az állandó öngerjesztésben elveszti súlyát, gondolatainak tartalmát az általa képviselt alak. Ellenpontja — és mint kiderül, a tisztességes társa —, a Gyevatovot megformáló Kovács János, aki ki tudja, hanyadik pozitív elvtársában is képes új színekre, eredeti gesztusokra. Legnagyobb játéklehetőséget Kátay Endre kapta, aki ugyancsak változatos gazdag eszköztárából. Kicsit talán túl is karikírozta Szemjonov alakját, olyankor is előtérbe furakodott, amikor csak jelen kellett volna lennie. Nem biztos, hogy ez elsősorban az ő hibája, hiszen alakítása összecseng a rendezői elképzeléssel. Allát, Lonya feleségét vendégként alakította Menszátor Magdolna — szép, érett, de kicsit hűvös, érzelmelegény nőt formál. Kátay Levente (Maliszov) viszsza fogottan, vasalt simulékonyasággal, Barta Mária (Nujkina) hűvös eleganciával, Zámori István (Kalauz) a demagógiát iskolásan citálva kapcsolódott a megvalósításhoz.

Gelman az előadás előtt azt mondta viccesen, hogy ha rá lenne bízva, a kultúra csak egyetlen ötves tervében következne. Önmagához mindenestre következetes. Tükrét akár tetszik, akár nem, magunkkal viszzük. S jó lenne, ha minél többen és minél többször belenéznenk. Mi, alulírottak.

Tandi Lajos

Márkapalackozó üzem átadása

Ünnepélyes keretek között vágta át a szalagot tegnap, hétfőn délután Szegeden, a Dél-alföldi Pincegazdaság új, Márka üdítő italt gyártó és palackozó üzemében, a Főnőgyári úton. Az ünnepélyes átadáson részt vett Papdi József, a megyei pártbizottság osztályvezetője, dr. Csonka István, a városi pártbizottság osztályvezetője, dr. Bozó Sándor, a megyei tanács vb titkára, Nagy László, a Borgazdasági Vállalatok Trösztje felügyelő bizottságának elnöke, Ábrahám Vince, a TESZÖV területi szövetségének elnöke és Borsodi Miklós, a borgazdasági vállalatok vezérigazgatója.

Az új palackozóüzem a tröszt három legnagyobb beruházásának egyike, 105 millió forintba került — emelte ki ünnepi beszédében Király László, a Dél-alföldi Pincegazdaság igazgatója. Tervezése 1975-ben kezdődött, s a következő évben láttak hozzá a kivitelezéshez. Építésében a DÉLEP, a Láng Gépgyár, a Villanyszerelőipari Vállalat és a Szegedi Építőipari Szövetkezet működött közre, de ezenkívül még számos vállalat munkáját dicséri az üzem. A műszaki átadást a tervezett időben megtartották, és ekkor beállították a gépeket, amelyek kivétel nélkül szocialista importból származnak. Elkészült a 200 személy befogadására alkalmas szocia-

lis létesítmény is. Az üzem szomszédságában már régebben működött a szőlőfeldolgozó és a musttároló, így az új üzem elkészülte után zárt rendszerű technológiával állítják elő az üdítő italt, amely messzemenően megfelel a higiéniai előírásoknak. Az átadást követően 1979. június 5-től 1979. augusztus 1-ig tartott a próbaüzem.

A számítások szerint évente 45 millió üveg üdítő előállítására képes a felavatott gépsor, és 92 százalékból hazai alapanyagot dolgoz fel. Szőlő-, meggy-, málna-, alma-, narancs- és ribizkémárkat palackoznak, és Szolnok, Csongrád és Békés megyébe

szállítják. Nyáron három műszakban, télen pedig két műszakban dolgoznak a gépeken. Azt tervezik, ha igény lesz rá, bekapcsolódna a Balaton környékének ellátásába is. A tágas raktár 2 millió márkásüveg befogadására, tárolására alkalmas, és remélhetőleg ez elegendő lesz arra, hogy folyamatosan biztosítsa az utánpótlást. A palackozóüzem ünnepélyes átadásán a kereskedelmi és vendéglátóipari vállalatok is részt vettek. Az ő közreműködésükön is múlik, hogy az üzem átadását követően javul-e az üdítőital-ellátás Békés, Szolnok és Csongrád megyében.

Az új Márkapalackozó üzem

Szovjet könyvek ünnepi hete

Hétfőn Budapestén és vidéken megkezdődött a szovjet könyv ünnepi hete. Az immár hagyományos eseménysorozat programjában kiállításokon, irodalmi rendezvényeken újabb és újabb olvasókhöz, széles tömegekhez jutnak el a szovjet-országi irodalom, tudomány, művészet kiemelkedő alkotásai. Budapestén szovjet irodalmi alkotásokat, ifjúsági képzőművészeti, ismeretterjesztő és politikai műveket bemutató kiállítás nyílt a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában. Ebből az alkalomból Borisz Zsulibin, a Szovjet-unió kereskedelmi képviselőjének vezetőhelyettese mondott ünnepi beszédet.

Fiatal nőgyógyászok tudományos fóruma

Fiatal nőgyógyászoktatók tudományos fóruma kezdődött tegnap Szegeden, a SZOTE női klinikáján. A megnyitón jelen volt dr. Várdi Pál, az Egészségügyi Minisztérium osztályvezetője, dr. Zoltán Imre professzor, a Magyar Nőorvos Társaság örökös tiszteletbeli elnöke, valamint a budapesti, a pécsi, a debreceni intézetvezető professzorok is. Dr. Szilágyi Imre, a szegedi klinika KISZ-titkára üdvözlő szavai után dr. Sas Mihály professzor, a Magyar Nőorvos Társaság elnöke, a klinika igazgatója nyitotta meg a tanácskozást. Dr. Földes Vilmos, a SZOTE általános orvoskari dékánja és Szántó Tivadar, a városi pártbizottság osztályvezetője

méltatta a fiatal nőorvosok kezdeményezését, végül Vas-tag Györgyi városi KISZ-titkár szólt a fórum mozgalmi jelentőségéről.

Imár ötödik alkalommal találkoznak az ország orvos-tudományi egyetemén dolgozó ifjú szakorvosok — ezúttal városunkban —, hogy beszámoljanak tudományos munkásságukról. A kétnapos tanácskozás nemcsak arra ad lehetőséget, hogy a fiatalok is elmondják kutatási eredményeiket: a fórumon megismerik egymást, speciális érdeklődési körüket, és ez utat nyit későbbi szakmai, tudományos kapcsolatoknak is. Csaknem 90 fiatal oktató 56 előadást tart a két nap alatt.

Játékok

Vitray Tamás játéka az egyik oldalon — játék Dery Tibor művészetével a másikon. A múlt hét műsorát ezeken kívül a vasárnap befejeződött amerikai filmsorozat, a Washington — zárt ajtók mögött határozta meg, minthogy ez kitűnő sorozat volt, rossz szavunk se lehet a heti programra.

Új még a telefonos társasjáték is, mostanában kezdünk rákapni (egyre gyorsabban kapcsolni), de Vitray máris meg újabb programmal jelentkezett. A „Sok van mi csodálatos...” című sorozat arra a korántsem vadonatúj gondolatra épül, hogy „az embernél semmi sem csodálatosabb”. Így hát: portrék készültek, az úgynevezett egyszerű emberekről. És megint megtörtént, ami annyi Vitray-műsorról már: lement az első rész pénteken, szombaton mindenki, buszon, utcán, munkahelyen — az üszó fiúról beszélt.

Vajon mi a titka Vitray-nak? Miért, hogy az az érzésünk: pillanatnyilag ő az egyetlen ember a Magyar Televízióban („tévés szemé-lyiség”), aki képes kitalálni, hogy miféle műsorok szóra-

koztatják (és már mikor nem szórakoztatják) a nézőket? Van talán maszek kommunikációs kutatóközpontja?

A kérdésekre sajnos nem tudok okos, hangzatos feleleteket fogalmazni. Csak sejtem, hogy mi van a dologban. Azért kezdjük már-már csodálni ezt a „tévés személyiséget”, a „Vitray-jelenséget”, mert nincs több. Pontosabban: végre látunk egy embert, aki a helyén van, akinek megadatott (vagy kivívta magának), hogy azt csinálja, amihez ért. És ez a jelenség, amit szintén nem észlelhetünk olyan gyakorisággal, hogy figyelmünket magára ne vonja.

Vitray játékeinál sokkal kevésbé tetszett Kari Mária forgatókönyvíró, Szántó Erika dramaturg és Zsurzs Éva rendező játéka. Dery Tibor művészetével — mondtuk fent, éspedig a következők miatt: Dery elbeszélése A tengerparti gyár annyira nem ugyanaz, mint a Tengerparti gyár című tévéjáték, hogy nem értjük, miért került a cím alá, írta: Dery Tibor. Ha elhatározzuk, hogy nem törődünk a formáságok-

képernyő

kal — a játék akkor sem tetszik.

1936-ban sztrájkolnak egy francia gyár munkásnői. Közéjük kerül a párizsi szakszervezeti ember, és ők csodálkoznak hallgatják életidejét, merev, magalmi zsargonját. Aztán egyikük szenvedélyes érzelmek hatására lepuflantja a gyár egyik vezető tisztviselőjét. Körülbelül ennyit láttunk (és még néhány jó színészi alakítást, például Molnár Piroskát, Szemes Mariét) a képernyőn. Egy régi külföldi munkássztrájk, mint téma, nekünk és most alighanem teljesen érdektelen. Dery témája — kételyei a mozgalom és a valóság akkor bevett összefüggéseit, egymásra hatásait illetően — talán nekünk és most is érdekes lehetett volna. Csakhogy abból sem, abból különösen nem rendezhetett volna Zsurzs Éva ilyen vaskosan realista képekkel operáló, mesemondós kedvre valló, csip-csup epizódokra szakadozott tévéjátékot.

S. E.